

Länsstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 019/19 30 68
raoul.hjartstrom@t.lst.se
Fax: 019/19 30 28

BESLUT
2005-02-17

Dnr: 432-10358-2004

Riksantikvarieämbetet
Ink. 2005-03-18
Dnr:

Byggnadsminnesförklaring av Trehörnings masugn, Önnabo 2:2 i Lerbäcks socken, Askersunds kommun, Närke

(2 bilagor)

BESLUT

Med stöd av 3 kap 7 § lagen (1988:950) om kulturminnen (KML) förklarar Länsstyrelsen att Trehörnings masugn med tillhörande byggnader, markerade genom skraffering på bifogade karta, övergått till att bli byggnadsminne enligt 3 kap KML.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar Länsstyrelsen samtidigt följande *skyddsbestämmelser*:

De på bifogade karta med skraffering markerade och numrerade byggnaderna får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras. Även dammanläggningen ingår i byggnadsminnet.

Byggnaderna och dammanläggningarna skall underhålls så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras med traditionella metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Det på situationsplanen med röd heldragen linje markerade området får inte ytterligare bebyggas eller förses med skyltar, ljusanordningar eller andra anläggningar. Inom detta området får inte heller sådana åtgärder vidtas med mark och vegetation att karaktären förvanskas.

2005-03-21 beslöt KML.....
kopier till KfK = BM-reg. Arvid J

BESLUT
2005-02-17

Dnr: 432-10358-2004

Upplysningar

Inom området för byggnadsminnet finns lämningar, som i egenskap av fasta fornlämningar omfattas av skydd enligt 2 kap KML. De utgörs av byggnadslämningar och slaggvarp och är registrerade som fast fornlämning nr 201 i Lerbäckes socken, enligt Riksantikvarieämbetes inventering för den ekonomiska kartan.

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhållet av byggnaderna och värden av det kringliggande området..

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd att byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Enligt 3 kap 21 § KML tillämpas beslut enligt 3 kap 1 § utan hinder av att talan förs mot beslutet.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Genom beslut av regeringen 1993-01-28 blev Trehörnings masugn statligt byggnadsminne enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. Regeringen fattade samtidigt beslut om skyddsföreskrifter enligt samma förordning. Trehörnings masugn har därefter övergått till annan ägare än staten. Enligt 3 kap 1 § KML skall ett statligt byggnadsminne som övergår till annan ägare än staten därmed utgöra ett byggnadsminne enligt samma lag. Länsstyrelsen skall enligt 3 kap 7 § KML i sådant fall utfärda en förklaring om detta. Länsstyrelsen har därför tagit initiativ till ärendet.

Anläggningen ägs av Sveaskog Förvaltnings AB. Samråd har skett mellan Länsstyrelsen och bolaget om byggnadsminnesförklaringen, och bolaget har 2005-01-17 förklarat sig införstått med Länsstyrelsens beslut.

HISTORIK

Bergsbruket har präglat Örebro läns utveckling från 1100-talet fram till 1970-talet, främst i den geografiska del som kallas Bergslagen. I länet har sedan medeltiden funnits omkring 300 hyttor. Idag finns endast ett fåtal hyttanläggningar bevarade, och Trehörnings masugn är den enda bevarade mulltimmerhyttan i Örebro län, och en av de få hyttor av denna typ som finns bevarade i hela Sverige. Mulltimmerhyttan, där övre delen av ugnskonstruktionen var klädd med timmer, var en vanlig masugnstyp ända in på 1800-talet.

Trehörnings masugn anlades på 1630-talet och förvärvades 1648 av Louis de Geer d.ä. Tackjärnet från Trehörning bearbetades vid Godegårds bruk i Östergötland och senare vid det intilliggande Mariedamms bruk. Båda dessa bruk ägdes av den kända brukssläkten de Geer fram till 1775, då de övergick i släkten Grills ägo.

Liksom andra hyttor byggdes den om kontinuerligt. 1781 genomfördes en omfattande reparation och den blev då den största och mest moderna masugnen inom Lerbäckes bergslag. Även under 1800-talet gjordes flera ombyggnader. År 1888 förvärvades Mariedamms bruk med Trehörnings masugn av Skyllbergs bruk AB. Året därpå lades verksamheten vid hyttan ned, och den lämnades att förfalla.

Efter det att en modell av hyttan ställts ut i industriutställningen i Göteborg 1923 vaknade intresset för anläggningen. Modellen finns utställd på Tekniska museet i Stockholm. Hyttan restaurerades 1932 av Lerbäckes hembygdsförening, och därefter har större restaureringar gjorts under 1960- och 1990-talen.

MOTIVERING

Enligt 3 kap 1 § KML skall ett statligt byggnadsminne som övergår till annan ägare än staten därmed utgöra ett byggnadsminne enligt samma lag. Länsstyrelsen skall enligt 3 kap 7 § KML i ett sådant fall utfärda en förklaring om detta. Länsstyrelsen har därför tagit initiativ till ärendet.

BESLUT
2005-02-17

Dnr: 432-10358-2004

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten i Örebro län.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Sören Gunnarsson jämte ledamöterna Marie-Louise Forsberg-Fransson, Göran Arveståhl, Ewa-Leena Johansson, Märten Blomquist, Margareta Karlsson, Massimo Montanari, Bo Rudolfsson, Mats Sjöström, Helena Vilhelmson och Anna Ågerfalk.

I den slutliga handläggningen deltog även länsassessor Per Undén.

Sören Gunnarsson
landshövding

Raoul Hjartsröm
bitr länsantikvarie

Bilagor
Besvärshänvisning
Karta

Kopia till
Riksantikvarieämbetet
Lantmäterimyndigheten i Örebro län
Örebro läns museum
Byggnadsnämnden i Askersunds kommun
Lerbäcks hembygdsförening
Mariedamms samhällsråd
Länsstyrelsen/byggnadsminnesregistret

Bilaga till Länsstyrelsens
beslut 2005-02-17
Dnr 432-10358-2004
Byggnadsminnesförklaring av
TREHÖRNINGS MASUGN,
Lerbäcks socken,
Askersunds kommun

1. Masugn
2. Vattenhjul
3. Magasin för tackjärn
4. Förråd
5. Kolbod
6. Jordkällare
7. Damm

